

מינהל חברה ונוער
אגף תכנים, תכניות, הכשרה והשתלמויות

60 שנה לטביעת ספינת המעפילים "אגוז"

מבוא

"בראשית ינואר 1961, ניחתה על ראשם של יהודי מרוקו מהלומה מכאיבה, שלרגע איימה לחסל את שארית תקוותם לעלייה לציון. בלילה שבין ה-10 ל-11 בינואר, בהפלגתה ה-13 ממפרץ אל-חסיימה לגיברלטר, טבעה הספינה "אגוז" מול החוף המרוקני והים האכזר הוריד למצולות 44 מנוסעיה. היו אלה – חיים צרפתי ז"ל, האלחוטאי של הספינה שהיה גם ממונה עליה מטעם "המסגרת", 42 מעפילים, ביניהם 7 משפחות ועימן 21 ילדים מגיל שנה ועד שש-עשרה ו-3 רווקים, וכן מלח ספרדי, אחיו של הקברניט, ואחד משני אנשי הצוות של הספינה. לעומת זאת, הקברניט הספרדי בן ה-38, פנצ'סקו מורייה וגיסו, ניצלו ונמשו מן המים על ידי ספינת משא ספרדית שעברה במקום. ספינות בריטיות, צרפתיות, ספרדיות ומרוקניות, חיפשו במשך יומיים אחר ניצולים. בתום חיפושים מאומצים שבהם השתתפו גם מטוסי חיל האוויר הבריטי בגיברלטר, נפלטו מן הים 22 גוויות. רוב הטבועים היו חגורים חגורות הצלה והם הובאו לקבורה בחלקה היהודית של בית העלמין הכללי באל-חסיימה. שוועתם של הטבועים האחרים נבלעה בחשכת הלילה, בין גלי הים הסוערים, והמצולה סגרה עליהם לצמיתות".

(מתוך: שגב שמואל, **מבצע "יכין", עלייתם החשאית של יהודי מרוקו לישראל**, משרד הביטחון, 1984, עמ' 174).

במשך שנים רבות, ערך **פרופסור סם בן שיטרי**, יו"ר הפדרציה העולמית של יהדות מרוקו, עשרות שליחויות חשאיות במרוקו וברחבי העולם כדי לשכנע את מלך מרוקו, ממשלתו ומקורביו להתיר את העברת עצמות הנספים לקבורה בישראל. לזכותו של המלך חאסן השני יאמר, כי כבר מהפניה הראשונה אליו ביולי 1983 השיב כי הוא נענה עקרונית ובחיוב לבקשה, ובנשימה אחת הוסיף: בהתחשב ברגישות הנושא בעולם הערבי והפלסטיני יש לחכות למועד נוח ומתאים. משהתמהמה המועד, הופעל חליפות מכבש החיזורים והלחצים על המלך.

בספטמבר 1992 העביר בן-שיטרי את פנייתו של יצחק רבין שהביאה למפנה. בפנייתו של רבין הודגש כי זוהי בקשה, בשם המשפחות השכולות, שמניעה דתיים-הומנטריים, ותתרום גם לתהליך השלום ההולך ונרקם במזרח התיכון.

עם נחיתת המטוס בישראל ועמו ארונותיהם של מעפילי אגוז, הביאה התקשורת הכתובה והאלקטרונית הישראלית בכותרותיה הראשיות ובמהדורות החדשות את סיפורה הטרגי של הספינה. נשיא המדינה, ראש הממשלה ושריו, הרבנים הראשיים לישראל, שופטי בית המשפט העליון, משלחת נכבדה ממרוקו והמוני בית ישראל השתתפו באזכרות ובלוויה הממלכתית בהר הרצל. הכנסת קיימה ישיבה מיוחדת, שאותה פתח ראש הממשלה בדברי הודיה חמים למלך על מחוותו. מעפילי אגוז הגיעו למנוחתם האחרונה בחלקת המעפילים בהר הרצל בירושלים.

מטרות

1. להביא למודעות, באמצעות סיפור הספינה אגוז, את להט האמונה של יהודי מרוקו בדרך לעלייתם ארצה ואת דבקותם במטרה זו למרות הקשיים שהתעוררו בדרך.
2. לברר עם המשתתפים את חשיבות הנצחתן של פרשיות גבורה של יהודים בדרכם לארץ.
3. להכיר את דרכי הפעולה של מדינת ישראל באמצעות ארגון "המסגרת" שפעל רבות למען עלייתם של יהודי מרוקו לארץ.

שלב א' – אישי

כל משתתף יקבל את רשימת הנספים (נספח). בכיתה יתנהל דיון קצר סביב המידע שהתלמידים הפיקו מרשימה זו.

שלב ב' – קבוצתי

הכיתה תתחלק לקבוצות. כל קבוצה תקבל כרטיס ובו סיפור של אחד המעפילים, וביניהם סיפורו של חיים צרפתי ז"ל, האלחוטן שנשלח ממדינת ישראל לסייע למעפילים לעלות ארצה. (למנחה: בחרנו מספר סיפורים של המעפילים שנספו.)

כרטיס מס' 1 – סיפורו של חיים צרפתי ז"ל

כרטיס מס' 2 – סיפורה של אסתר ליברטי ז"ל (מתוך הספר "חסן השני והיהודים", סיפור העלייה החשאית ממרוקו לאניס בן סימון).

כרטיס מס' 3 – סיפורה של חנה אזולאי.

כרטיס מס' 4 – סיפורה של משפחת הרוש: דניז, ז'ק, ז'קלין, רפאל ותמר.

כרטיס מס' 5 – סיפורם של דוד דדון ושני ילדיו, דניאל וז'קי.

כרטיס משימה לקבוצה

כל משתתף יקרא את סיפורה של הדמות או את סיפורן של הדמויות המופיע(ים) על גבי הכרטיס שלו.

לאחר מכן יתנהל דיון בקבוצה סביב הדמות כדי להעמיק את ההיכרות אתה בעזרת הנקודות האלה:

שם

גיל (אם הגיל אינו מצוין ניתן לומר צעיר, ילד, מבוגר וכו')

מקצוע

יחס למשפחה

שאיפות, תקוות, חלומות

היחס לארץ ישראל

מה הרשים אתכם במפגש עם הדמות?

התכוננו להציג את הדמות במליאה על פי הנתונים ועל פי השאלות.

כתבו מונולוג על פי הפרטים שקבלתם, ובחרו מתוך הקבוצה מתנדב(ים) שיציג(ו) את סיפורה של הדמות בפני המליאה.

שלב ג' – דיון במליאה

א. הקבוצות יציגו את הדמויות השונות.

ב. שאלות לדיון:

- מה התחדש לכם בעקבות המפגש עם הסיפור?
- מה, לדעתכם, הניע את המעפילים במעשיהם?
- מה אתם מרגישים כלפי אנשים אלו? אילו יכולתם לפגוש באחד המעפילים, במי הייתם בוחרים? מה הייתם אומרים לו ושואלים אותו?
- איזו תמונה מצטיירת על מאפייני עלייתם של יהודי מרוקו בעקבות הסיפור?
- מה הייתה מידת מעורבותה של מדינת ישראל בתהליך עלייתם של יהודי מרוקו? מדוע?
- מה, לדעתכם, קרה לעלייה ממרוקו בעקבות האירוע הטרגי הזה? (למנחה: יהודי מרוקו התייצבו לעלייה מיד לאחר האסון).
- מדוע נחשבת "אגוז", הספינה שכל מעפיליה טבעו, סמל העלייה והעפלה של יהודי מרוקו?
- ממשלת ישראל הכירה ביום כ"ג בטבת (היום שבו שקעה "אגוז" במצולות) כיום ההעפלה ולוחמי המחתרות בצפון אפריקה. אילו ערכים, הבאים לידי ביטוי בסיפורה של "אגוז", הביאו לבחירה זו?
- האם הייתם מציעים לשמר את הזיכרון של סיפור זה לדורות הבאים? מדוע?

למנחה: ניתן ליזום עם התלמידים הקמת לוח קיר בבית-הספר או בכיתה שינציח את סיפורה של "אגוז".

כרטיס מס' 1

סיפורו של חיים צרפתי ז"ל

חיים צרפתי ז"ל נולד בפאס בשנת 1932 למשפחה שהיו בה 10 ילדים – 4 בנים ו-6 בנות. האב שימש כמורה בתלמוד תורה "אם הבנים" בפאס. בשנת 1949, עלה לישראל הבן הבכור, רחמים. בשנת 1951 עלה ארצה גם חיים. הוא התגייס לצה"ל, עבר קורס קציני קשר והוצב לחיל האוויר. לאחר שחרורו מצה"ל, בשנת 1954, הוא עבד בקיבוץ עין-יהב. בשל שליטתו בשפה הצרפתית הוא נקרא במבצע "קדש" באוקטובר 1956, לשמש קצין-קישור ליחידות הצרפתיות שנחתו באזור תעלת סואץ. לאחר המלחמה, התנדב לפעולת הצלתם של יהודי מרוקו. תחילה שימש כאלחוטאי במארסיי, אחר כך עבר לגיברלטר ולמרוקו והשתתף במרבית הפלגותיה של "אגוז". בשיחתו האחרונה עם "זילבר" הוא הודה ללא היסוס כי לפני כל הפלגה הוא נתקף פחד גדול, שמא הספינה לא תעמוד בסערות הים. בעיקר חשש כי במקרה של אסון, לא יצליח לשדר בזמן קריאות אזעקה, כדי שאפשר יהיה לחוש לעזרתה של הספינה ולהושיע את נוסעיה. אך הוא ידע לכבוש את פחדו, הן מתוך יחס של חברות כלפי שותפיו לפעולה והן מתוך אחריות למלאכת ההצלה. רגש אחריות זה הוא שכפה עליו להשתתף גם בהפלגה האחרונה של "אגוז". שכן, חיים סיים למעשה את שירותו במרוקו ועמד לשוב ארצה כדי להינשא ולהקים משפחה. בכיס מעילו בגיברלטר, שנמסר לאחיו רחמים לאחר האסון, נמצא אפילו כרטיס טיסה לישראל, שהוצא מטעם חברת "אל-על". במכתבו האחרון כתב: "אחי אני מבטיח לך שזוהי באמת ההפלגה האחרונה. הפעם אני חוזר ארצה...". חיים התארס בפאריס עם אחת מעובדות ה"מסגרת" ולקראת נישואיו רכש דירה ברמת אביב בתל אביב. אך מחליפו בתפקיד, נשא אישה ימים מעטים לפני כן וביקש מחיים להחליפו באותה הפלגה. חיים נעתר לבקשה ויצא לאותה הפלגה שממנה לא שב עוד. משך כל ימי עבודתו ב"מסגרת", היו כל יתר בני משפחתו במרוקו. אך מתוך רגש אחריות מופלא, הוא לא התגלה לפניהם מעולם. רק פעם אחת, כאשר גברו געגועיו וכליותיו ייסרוהו, הוא נסע לפאס, הגיע לבית הוריו וצילם מרחוק את אימו בשבתה בפתח ביתה. יותר מכך הוא לא הרשה לעצמו להסתכן. רק לאחר מותו, עלו בני המשפחה לישראל... (שגב, עמ' 175-176).

כרטיס מס' 2

סיפורה של אסתר ליברטי ז"ל

לפני ההפלגה, הגיע לקזבלנקה גם "רוֹנֵן", סגן הקונסול הישראלי בגיברלטר, שבתוקף תפקידו טיפל גם בעניינים של העולים, ועתה ביקש לראות במו עיניו כיצד מתבצעת ההעפלה. וכך, ביום ה-10 בינואר, בשעות הבוקר המוקדמות, יצאו פעילי ה"מסגרת" לבתיהם של היהודים בסמטאות הצרות של ה"מלאח" בקזבלנקה והחלו להעביר את המועמדים להעפלה למקום הריכוז הקבוע. ריכוז המשפחות, ללא התראה מוקדמת, לא היה קל.

נשים עזבו את קדירות הבישול, גברים היו בדרכם לעבודה וכמה ילדים נאספו מבית ספרם. רק גברת אחת, אסתר ליברטי, רווקה כבת ארבעים, לא נמצאה בבית. היהודים ישבו כבר מכורבלים במכוניות, המנועים פועלים. אך ההוראה של אלכס הייתה חד משמעית: אין להשאיר את אסתר ליברטי בקזבלנקה. שליחים יצאו בהולים לשוק ומצאו שם את אסתר שקועה במיקוח נוקב עם הוכל, ליד דוכן ירקות. הם רמזו לה רק רמז, השמיעו חצי מילה. מיד השליכה את הסלים מידה ורצה עם השליחים לעבר המכוניות. אפילו את ביתה לא הספיקה לנעול, למקרה שתשוב אליו בשעת תקלה. אסתר ליברטי נסעה אותו יום כ-800 ק"מ, עלתה על סיפון "אגוז" ו... טבעה יחד עם כל העולים האחרים (שגב, עמ' 176).

כרטיס מס' 3

סיפורה של חנה אזולאי ז"ל

חנה אזולאי אינה יכולה לעצום עין מרוב התרגשות. היא מנסה לתאר לעצמה את העתיד המצפה לה ולשבעת ילדיה. הבכור, דוד, העדיף להישאר במרוקו. אבל פאני בת השנים-עשרה ויולנד בת השש נמצאות כבר בישראל. ב-2 בינואר, פחות מארבעים ושמונה שעות לפני בואו של נשיא מצרים גמאל עבדול נאצר למרוקו, כאורח הכבוד של ועידת הפסגה בקזבלנקה, הצליחה הרשת לארגן מבצע נועז ביותר. 64 צעירים יהודים ניצלו את חופשת חג המולד ונמלטו אל החופש. הם התחזו לחניכי תנועת הצופים המרוקאים, התארגנו באזור נופש ליד טנג'יר, עלו על הספינה ברצועת חוף קטנה, סמוך לעיר, ויצאו לגיברלטר. אנשי הסוכנות היהודית חיכו להם במחנה-מעבר, שהוקם למרגלות הצוק, ושלחו אותם למרסיי. משם המשיכו באנייה ישראלית לחיפה. פאני ויולנד אזולאי וכל האחרים, לא ידעו מהו היעד האמיתי. כאשר "הבודקים" באו לקחת אותן, ללא הודעה מוקדמת, חנה לא הייתה בבית. מכיוון שהכול "בער" כל כך, הבנות נאלצו לצאת לדרך בלי להיפרד ממנה. ועשיו היא מחייכת למחשבה שבקרוב מאד תשוב ותראה אותן.

כרטיס מס' 4

סיפורה של משפחת בן הרוש: רפאל, תמר, ז'אק, דניז, ז'קלין וגבריאל

השיירה הגיעה לחוף. חברי חוליית האבטחה התפזרו בפינות שונות של החוף, בעוד שהעולים עצמם שכבו לנוח על החול הרטוב. עתה הגיעה גם שעת הפרידה של "עדי" מעל בני משפחתו... יומיים לפני כן, בילה "עדי", אחד מחברי חוליית החוף, עם בני משפחתו בקזבלנקה, בחתונת אחיו הבכור ז'אק (יעקב) בן ה-29 עם העלמה דניז בר ששת. עתה נפגשו כולם שוב על החוף. דניז באה למסע כשהיא חובשת לראשה כובע פרווה לבן. בהתרגשות רבה היא סיפרה כי אביה התעקש שהיא תינשא לז'אק לפני עלייתה ארצה. עתה היא תחגוג את ירח הדבש שלה ישראל ותעשה טיול בכל רחבי הארץ. "עדי" היה נרגש מאד ולבו היה מלא גאווה על כי נתגלגלה לידי הזכות לסייע בהעלאת הוריו לארץ-הקודש. מכל בני משפחתו, רק אחיו הצעיר ממנו, אריה, היה בארץ. הוא הרים בזרועותיו את בן-הזקונים, גבריאל, שרק תמול שלשום הפך לבר-מצווה; נשק לאחותו ז'קלין, התחבק עם גיסתו ה"טרייה", דניז, והבטיח לאחיו ז'אק להתראות עמו "בקרוב" בישראל. אימו, תמר, בכתה מרוב התרגשות. "עדי" נפל על צווארה והרגיע אותה: "אל תבכי, אמא, אני בא אחריכם". לאחר שנפרד בטפיחות כתף מאביו, רפאל, הוא מיהר לתפוס עמדת תצפית באחת מפינות החוף בעוד שחבריו למשמרת הם שסייעו למשפחתו לעלות לסירה (שגב, עמ' 179).

כרטיס מס' 5

סיפורם של דוד דדון ושני ילדיו – דניאלה וז'אקי

בפינה אחרת של החוף, עמדו דוד דדון ושני ילדיו – דניאלה וז'אקי. לפני כחודשיים, נתפס דדון בשדה התעופה של קזבלנקה כשברשותו דרכון מזויף. אשתו ושני ילדים אחרים, שהיו מצוידים אף הם בדרכונים מזויפים, הצליחו לחמוק קודם לכן ממרוקו. דדון נעצר על-ידי המשטרה וכעבור מספר ימים שוחרר בערבות. אך משטרת קזבלנקה עקבה אחריו תוך תקווה ללכוד באמצעותו את פעילי ה"מסגרת". על כן, כאשר היה צריך להודיע לו על הפלגת "אגוז", פעילי ה"מסגרת" לא הלכו לביתו, אלא ארבו לו ברחוב, כיסו את ראשו בשק והכניסו אותו למכונית שמיהרה להסתלק מהמקום. ה"חטיפה" בוצעה במהירות כה רבה, עד כי העוברים ושבים לא הספיקו אפילו להזעיק את המשטרה. עתה עמד דוד דדון בחוף אל-חוסיימה, שמח ועליז והיה משוכנע כי הפעם יגיע למחוז חפצו בשלום (שגב, עמ' 180).

הצעה ליום עיון בבתי-ספר בנושא "סיפורה של אגוז"

סיפור עלייתם ארצה של יהודי צפון-אפריקה לאחר קום המדינה דרך הים על סיפונה של הספינה "אגוז" הפך להיות סמל לפעילות ציונית מחתרתית בארצות אלו. אפשר לערוך יום עיון בבתי הספר למורים, הורים ותלמידים בנושא זה. יום עיון יכול להיות קרוב ליום כ"ג בטבת, יום טביעת הספינה "אגוז" על כל מעפיליה, אשר הוכר על ידי מדינת ישראל כ"יום ההעפלה ולוחמי מחתרות בצפון-אפריקה". חשב שהתלמידים ילמדו את נושא ההעפלה מארצות צפון-אפריקה לפני יום העיון כדי שיכירו את החומר ההיסטורי העובדתי ויחוו את החוויה הערכית במפגש עם נושא זה. יום העיון יכול לכלול:

- א. הרצאה או רב-שיח של חוקרים בתחום, פעילים מהתקופה או בני משפחות של ניצולם, המספרים את סיפור המעשה.
- ב. הפעלת התלמידים באמצעות שתי הפעלות מתוך הערכה על-פי בחירתו של המורה.
- ג. קטעי נגינה.
- ד. הצגת עבודות מצטיינות של תלמידים בנושא "ההעפלה מארצות צפון אפריקה".
- ה. חלוקת תעודות או פרסים לתלמידים פעילים למען הקהילה.

"כקליפת אגוז" – הצעה לטקס זיכרון

יהי זכרם ברוך

"ביוזמתה של תנועת 'ביחד' – תנועה רעיונית של יוצאי צפון אפריקה – קיבלה ממשלת ישראל ב-28 בדצמבר 1980 את הצעתו של סגן ראש הממשלה ושר השיכון והבינוי דוד לוי והכירה ביום כ"ג בטבת, היום שבו שקעה 'אגוז' למצולות, כ'יום ההעפלה ולוחמי המחתרות בצפון אפריקה'. כן החליטה הממשלה להעניק הכרה ממלכתית למ"ד חללי הספינה. החלטות ממשלת ישראל והעצרות הממלכתיות הנערכות מדי שנה בארץ משמשות ביטוי רשמי לגבורת העפלתם של יהודי מרוקו. אך הן מהוות גם מקור עידוד לקהילות יהודיות אחרות בעולם ומשמשות עדות נחרצת לכך, שעמידה גאה ואיתנה סוללת את נתיב הייסורים והגבורה שבו יצאים יהודים משעבוד לפדות ולגאולה" (שגב, עמ' 188).

למנחה: אנו ממליצים לכוון את מועד טקס הזיכרון לחללי "אגוז" והעיסוק בנושא לקראת יום כ"ג בטבת. אנו מציעים מספר קטעי הקראה לטקס.

יזכור

יזכור עם ישראל את מ"ד המעפילים, חללי ספירת "אגוז", אשר צעדו שיירה ארוכה דוממת, אוחזים בידיים רכות נשים זקנים וילדים. מבטיהם נישאים אל חופים לא נגלים בדרכם לספינה זעירה – היא ציפור הנפש וגלי הגאולה. מה כבדה על שכמם הזכות המפתיעה להיות אחרונים לשעבוד, ראשונים לגאולה חלמו – לא זו, ועומדים הם כנר זיכרון בין רבבות שקדמו ואחרים שלהם הם פרצו את הדרך.

"אגוז"

מאת עזרא מורד

בפרפרים אל האור
יצאו כמהי-ציון ממרוקו
באור יום ובמחשך
לא יראו משוד, ממאסר ועינוי,
רכובים על כנפי רוח
דגלם אמונה תמה רוחם איתנה
אנשי מחתרת חלוצים לפניהם.
וגם הם יצאו ב"אגוז", מ"ד",
כמעפילי "סטרומה" ו"פאטריה"
וידעו שלא קל, לא נוח ומסוכן לשוט
בתקווה שהשחר יפציע
לבוא אל ארץ קדשם.
משפחות:
אדרי, אזולאי, אלמליח,
אלקובי, בן הרוש, ובן לולו,
דדון, גוזלן, כהן, ליברטי, וממן
וחיים צרפתי אלחוטן.
רוח גדולה נשבה וסער גדול
ותקיאם ספינתם, זעקו ואין מציל
מבטן שאול שוועו, לא נשמע קולם...
מים בים אפפום
קרבתן שוב בנים לגבולם.
זיכרם ינון לעד.

נר לנשמת 44 אשר העפילו ולא זכו...

מתוך עלון קיבוץ יפעת

לילה אחד...

היה זה לילה ככל הלילות, השמים זרועים רבבות כוכבים נוצצים ומאירים, וכאילו התחרה כל כוכב באחר בקריצות ללבנה הבהירה והשלווה.

לילה של תקוות, לילה של אהבה, הים הוא שקט ושלו, הגלים מתקרבים לחוף בנחת, פה ושם מתרוממים מעל פני-הים צוקים כדמויות של יצורים חיים, והגלים מלחכים אותם באהבה.

היה זה לילה ככל הלילות, החולות חשופים, פה ושם כתמים כהים, שיחים מפוזרים ודלים. פה ושם עומדים גם עצים ערומים כיצורים אומללים, הענפים פרושים לשמים כאילו ידי בריות הן המתפללות ומבקשות רחמים ועזרה. היה זה לילה ככל הלילות, רוח חרישית נושבת, בחורים יושבים ליד הכביש, פס שחור ונוצץ, מפעם לפעם מסתכלים בשעוניהם, רעד של קוצר-רוח עובר את גופם. דריכות וציפייה, נהימת-מכונית נשמעה מרחוק, הבחורים מתפזרים כל אחד למקומו, מוכנים לפעולה.

היה זה לילה ככל הלילות, בהפסקות קצובות מתקרבות מכוניות, נצנוץ-אורות, דלתות נפתחות, דמויות-אדם נפלטות החוצה ונעלמות בלילה.

הולך לו זקן בדג'לבה לבנה, בגדי חג ושמחות, פניו קורנות ועיניו מתחרות עם נצנוצי כוכבי הרקיע. ביד אחת נושא את מטלטליו הדלים וביד השנייה אווז בקטון הבנים. אשתו, בחודשי ההריון האחרונים, נשרכת אחריו וממריצה בעדינות את יתר הילדים, לבם מלא תקווה, פחד וחרדה.

היה זה לילה ככל הלילות, יושבים הם עכשיו על חוף-הים, כאן אב זקן מלטף ראש פעוט, פה אחות גדולה מחבקת אח קטן וכאן אם מניקה את תינוקה, שקט מוחלט.

היש משורר שיוכל לבטא ולהביע בשיר את ההתרגשות האוחזת לבם של אנשים אלה? היש סופר שיימצא מילים וביטוי לתקווה ולמחשבות העוברות במוחם?

הציפייה גדולה, העיניים מופנות הימה, התבוא הספינה? הנצליח לעלות?
היה זה לילה ככל הלילות.

פתאום באופק אורות נדלקים, כחול לבן, לבן כחול, האם אלה פעמי-הספינה או היה זה כוכב אשר נשק את הים? המתיחות היא גדולה, והדריכות קשה מנשוא, שוב אורות, הפעם ברור.

גבות מתיישרים, דמויות מתרוממות, נגמר הסבל והקץ לגלות. כבר קורצים מרחוק חוף-מבטחים ומולדת.

היה זה לילה ככל הלילות, לא, לא היה זה לילה ככל הלילות, עננים כבדים כיסו את פני השמים, נצנוץ-הברקים ורעם-הרעמים הפר את הרמוניית הטבע. הים הצטרף לזעם השמים וגלים ענקיים שחקו את "אגוז" הספינה, עד שהתנפצה אל סלעי החוף, גזרת השמים, לא יועילו זעם וחימה, טבעה הספינה וטבעו גם נוסעיה.
לא היה זה לילה ככל הלילות.

לוח זיכרון

למ"ד חללי ספינת המעפילים "אגוז", (פיסס) שטבעו
ביום כ"ג בטבת תשכ"א (1961) במיצרי גיברלטר
בדרכם לארץ-ישראל

נסים אדרי בן 36 אב	תמר בן הרוש בת 45 אם
שבא אדרי בת 32 אם	ז'ק בן הרוש בן 27
מרדכי אדרי בן 13	דינה בן הרוש בר ששת בת 22
ארזה אדרי בת 9	ז'קלין בן הרוש בת 20
אנט אדרי בן 7	גבריאל בן הרוש בן 14
מרסל אדרי בן 5	רחל בן לולו בת 70 סבתא
בבר אדרי בן 2	דוד בן לולו בן 60 אב
חנינה אזולאי בן 44 אב	מרי בן לולו בת 52 אם
ג'יזל אזולאי בת 16.5	אליס בן לולו בת 18
שלום אזולאי בן 9	פרחה גוזלן בת 70
מאיר אזולאי בן 5	דניאל דדון בן 33 אב
רחל אזולאי בת שנה	ז'ק דדון בן 6
יצחק אלמליח בן 40 אב	יהודה דהן בן 19
עליה אלמליח בת 32 אם	אסתר ליברטי בת 57
אלברט אלמליח בן 12	אהרון (הנרי) ממן בן 42 אב
שמעון אלמליח בן 10	רבקה ממן בת 40 אם
סוזן אלמליח בת 4	פלורנס ממן בן 13
מסודי אלמליח בת 2	ג'יזל ממן בת 11
דוד אלקובי בן 14	חיים ממן בן 5
רפאל בן הרוש בן 53 אב	חיים צרפתי בן 28 שליח המוסד

לוח תאריכים של פרשת העלייה החשאית ממרוקו

שלמה חביליו יוצא לצפון-אפריקה לבדוק אפשרות להקמת רשת פעילי הגנה והעפלה.	15 באוגוסט 1955
עצמאות מרוקו.	2 במרס 1956
סגירת מחנה "קדימה".	סוף מאי 1956
ראש שירותי הביטחון המרוקני מפרסם צו שמספרו 424 האוסר על יהודי מרוקו להגר לפלסטין.	27 בספטמבר 1956
"המסגרת" מתפרסת ומתחילה בהעלאת יהודים ממרוקו.	נובמבר 1956
סגירת משרד העלייה בטאנג'יר לאחר שבוטל מעמדה הבינלאומי של העיר.	ראשית 1957
הסולטן סידי מוחמד בן יוסף מקבל את התואר מוחמד ה-5 מלך מרוקו. מרוקו מצטרפת לליגה הערבית.	אוגוסט 1958 אוקטובר 1958
"המסגרת" מקימה מערכת דואר חלופית לאחר ביטול קשרי הדואר בין ישראל ומרוקו.	דצמבר 1959
הלאמת מוסדות האליאנס, רשת החינוך היהודי, ושילובה ברשת החינוך הכללית.	9 במארס 1960
אלכס גתמון וגד שחר מגיעים למרוקו לפקד על "המסגרת".	דצמבר 1960
כינוס "ועידת קזבלנקה" לדיון בנושא המשבר בקונגו. נאצר, נשיא מצרים, מגיע לוועידה, שהפכה להיות אנטי-ישראלית מוצהרת.	3 בינואר 1961
"מבצע מאנוס" – הברחת ילדים ממרוקו למרסיי.	ינואר 1961
ההפלגה ה-13 של הספינה "אגוז" וטביעתה.	11 בינואר 1961
הפסקת החיפושים אחר הניצולים (12:45).	12 בינואר 1961
עיתוני מרוקו מפרסמים את דבר טביעת הספינה "אגוז" ותוקפים את הציונים.	13 בינואר 1961
פגישת הרגעה בין מולאי חסן, יורש העצר המרוקני, לבין משלחת נכבדים יהודים.	13 בינואר 1961
מבצע "בזק" – חלוקת כרוז ליהודי מרוקו המספר את סיפורה של "אגוז". מעצרים של פעילי המסגרת במרוקו וביניהם מאיר קנפו ורפי ועקנין (נפטר ביולי 1961 לאחר עינויים קשים שעבר בכלא המרוקני).	9 בפברואר 1961 13 בפברואר 1961
פגישה של מלך מרוקו עם משלחת נכבדים יהודים לצורך הרגעת המתח בין היהודים לבין השלטון המרוקני.	18 בפברואר 1961
מותו של המלך מוחמד החמישי והכתרתו של חסן למלך מרוקו.	25 בפברואר 1961
התחלת מבצעי "קוקוס" – הפלגה באוניות גדולות מחוף האוקיינוס האטלנטי לספרד.	מארס 1961
מבצע "מילאר" – הברחת ילדים ממרוקו. הקבוצה הראשונה מנתה 127 ילדים. את המבצע ארגן דוד וג'יל ליטמן.	28 ביוני 1961
התחלת מבצע "יכין" – העלאת יהודי מרוקו בהסכמת השלטון המרוקני. שלטונות מרוקו סוגרים את כל המשרדים היהודים במרוקו.	27 בנובמבר 1961 20 ביוני 1962
סיום מבצע "יכין" שבמהלכו הועלו 73,899 יהודים מ-120 מקומות יישוב במרוקו.	31 בדצמבר 1963